

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN. HAVI FOLYÓIRAT.

Megjelenik július és augusztus kivételével minden hó végén.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:	Felelős szerkesztő és kiadó:	HIRDETÉSEK ÁRA:
Egész évre 2 frt 50 kr.	Scherer István	Soronkint 15 kr
Egyes szám ára: . . 25 kr.	Budapest, I. Pálya-uteza 3.	Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: Szabályzatok a siketnéma szaktanító-képző tanfolyam részére. — Hazai intézeteink és iskoláink. — Külföldi hírek. *Zádor.* — Könyvszemle. — *Borbély Sándor.* — Vegyesek — Szerkesztői üzenetek.

Szabályzatok

a) a siketnémaák váci kir. országos tanintézeténél újjá szervezett szaktanító-képző tanfolyam részére — és

b) a szaktanítói-képesítő vizsgálat körüli eljárásról.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministerium 40.295/1895 sz. a. kelt rendeletével hatályba léptetve.

a) Szabályzat a váci kir. orsz. siketnéma-intézetben rendszeresített tanítóképző-tanfolyam számára.

1. §. A hazai siketnéma-oktatásügy fejlesztése, főképen pedig szakképzett siketnéma-tanítók nevelése céljából a váci kir. orsz. siketnéma-intézettel kapcsolatos tanítóképző-tanfolyam szerveztetik. A tanfolyam két tanévre terjed és pedig az első évben a tanítójelöltek elméleti kiképzésére, a második tanévben ellenben a gyakorlati kiképzésre fektettetvén főszűly. Oly tanító-jelöltek számára azonban, akik már előzőleg valamely siketnéma-intézetben, mint gyakornokok legalább egy évig működtek, a tanfolyam csak egy évre terjed, amely alatt főképen az elméleti ismeretekben való tovább képzésre fektettetik főszűly.

2. §. Azon célból, hogy a tanfolyam hallgatói tanulmányaikat a megélhetés gondjaitól menten, minél nagyobb eredménnyel folytathassák, e tanfolyamon *két* teljes ellátással és havi 15 frttal javadalmazott ösztöndíjas hely létesítettik.

3. §. Az ösztöndíjas-helyek elnyeréseért 30-ik életévüket még be nem töltött, oly okleveles népiskolai, vagy polgári iskolai tanítók, továbbá theologusok folyamodhatnak, akik a német

nyelvben annyira jártasak, hogy német paedagogiai műveket olvasni és kielégítően fordítani képesek. Ezen képességüket írásbeli felvételi vizsgán tartoznak igazolni, mely vizsgának egyedüli tárgyát egy német paedagogiai munkából 150 sornak szótár segítségével való magyarra fordítása képezi. E felvételi vizsgát a felvételért folyamodó nemcsak a váci kir. országos siketnéma-intézetben teheti le, hanem bármely kir. tanfelügyelő, vagy állami tanítóképző intézeti igazgató előtt, a ki a jelöltnek írásbeli dolgozatát a következő záradékkal hitelesíti: „Alólirott hivatalosan bizonyítom, miszerint N. N. ezen dolgozatot előttem idegen segély nélkül sajátkezűleg (ha pedig szótár segítségével történt a fordítás, még e szavak is használandók: „szótár igénybe vételével“) készítette. Pecsét és aláírás“.

4. §. Az ösztöndíjas helyek adományozása a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. ministert illeti és a hozzá címzett kérvények a váci országos siketnéma-intézet igazgatóságához nyújtandók be.

5. §. A tanfolyam első évében az elméleti oktatás a következő tantárgyakra terjeszkedik ki; 1. Az ember beszélszervezetének és halló szervének boncz- és élettana. 2. A siketnémák lelki világa és nevelésük tana. 3. A siketnémák oktatásának módszertana. 4. Phonetika, különös tekintettel a magyar nyelvre. 5. A siketnémák oktatásának történelme.

Ezen tantárgyak mindegyikének előadására heti 1—1 óra fordítatik. Az előadások pedig a tanfolyam testülete által készített és a minister által jóváhagyott tanterv alapján tartatnak.

6. §. A tanfolyam hallgatóinak minél alaposabb gyakorlati kiképzése czéljából már az első évben a tanítójelöltek minden osztályban hospitálnak a következő sorrend szerint: 1. Szeptember hóban heti 15 órán át az I. osztályban. 2. Október hóban heti 15 órán át a II. osztályban. 3. Novemberben heti 15 órán át a III. osztályban. 4. Deczemberben heti 15 órán át a IV. osztályban. 5. Januárban heti 15 órán át az V. osztályban. 6. Februárban heti 15 órán át a VI. osztályban. 7. Márcziusban heti 15 órán át a VII. osztályban. 8. Aprilisban heti 15 órán át a VIII. osztályban. 9. Május és Junius hónapokban 3—3 napig (naponként 2—2 órán át) felváltva minden osztályban, hogy valamennyi osztály évi taneredményét az ismétlések idejében megfigyelhessék.

A tanfolyam hallgatói ily formán heti 20 szorgalmi órán át lévén elfoglalva, ezenkívül még a siketnémák lelki világának és nevelés módjának beható tanulmányozása céljából heti 10 órán át a növendékeknek az oktatás-időn kívül való felügyeletével foglalandók el, úgyszintén együtt étkezzenek velük és ágyuk a fiú növendékek közös hálószobájában, elkülönített helyen legyen. A tanítójelöltek továbbá mint felügyelők résztvesznek a növendékek sétáin és kirándulásain.

Az itt felsorolt teendőkön kívül a tanfolyam-hallgatók más teendőkkal el nem foglalhatók, hogy önképzésük céljából elegendő szabad idejük maradjon.

7. §. A tanfolyam második éve a teljes gyakorlati kiképzésre fordítandó oly formán, hogy a tanítójelöltek most már a 6. §. 1—8. pont alatt felsorolt idő- és sorrendben nem hospitálnak, hanem tanítanak az igazgató és az illető osztály-tanító vezetése és utasítása szerint.

Ezen évfolyam hallgatói ezenkívül szintén heti 10 órán a növendékek felügyeletével foglalandók el s szintúgy mint az első évesek velük étkeznek, hálnak, sétálnak stb. Május és Junius hóban azonban a második éves tanítójelöltek mindennemű teendő alul felmentendők, hogy a junius hó végén leteendő tanképesítő-vizsgára készülhessenek.

8. §. Az első éves tanítójelöltek kötelesek az egyes osztályokban való látogatásaikról pontos naplót vezetni, a második évesek pedig az egyes osztályokban való tanításukat megelőzőleg tanmenetet kidolgozni. A jelöltek ezen dolgozatai az igazgató és a módszertan tanára által mindig gondosan megbirándók.

9. §. Osztálytanítókul a tanítójelöltek semmi esetre sem alkalmazhatók. Valamely tanító betegsége esetében azonban, ha az igazgató helyettesítési teendőiben akadályozva van, a második éves tanítójelöltek helyettesíthetnek oly formán, hogy a beteg tanító osztálya egy másik osztálylyal összevonatik és az így összevont osztály tanításában a tanítójelölt az osztálytanító utasítása szerint segítkezik.

10. §. Az első éves tanítójelöltek nem helyettesíthetnek. Amennyiben azonban erre több tanítónak egy időben való betegsége esetében szükség volna, az első éves tanítójelölt a minister engedélyével a 9. §. megjelölt módon az összevont osztály növendékeinek oktatásában segítkezhethet.

11. §. Ugy az első, mint a másodéves hallgatók kötelesek az intézeti könyvtárban található általános paedagogiai — valamint szakműveket minél szorgalmasabban tanulmányozni és pedig oly formán, hogy az első évesek inkább általános paedagogiai műveket és folyóiratokat, míg a másod évesek főképen szakműveket és folyóiratokat olvassanak. Az igazgató és a tanfolyam tanárainak egyik legfontosabb feladatuk a tanítójelölteket a szakművek tanulmányozására serkenteni, őket folytonos önképzésre buzdítani.

12. §. A tanfolyam hallgatói fegyelmi szempontokból az igazgatónak vannak alárendelve, akinek utasításait lelkiismeretesen kell hogy kövessék. Ugyancsak kötelességszerű tisztelettel tartoznak viseltetni az intézet tantestületének minden egyes tagja iránt és követniök kell azon utasításokat, melyeket azok a saját hatáskörükön belül adni jogosítvák.

Az igazgató, illetőleg az ösztantestületi értekezlet képezi a tanfolyam hallgatójának első foku fegyelmi hatóságát, akinek határozatai ellen az emberbaráti intézetek felügyelője útján a ministerhez fellebezhet.

13. §. A tanfolyam tanárai az igazgató elnöklete alatt minden hónap végén értekezletet kötelesek tartani, melyre mindig meghivandó azon osztály tanítója is, melyben a lefolyt hónap alatt a tanítójelöltek hospitáltak vagy tanítottak. Ezen értekezleten tárgyalandók és megvitatandók a tanfolyam és a tanfolyam hallgatóinak összes ügyei.

14. §. A tanfolyam azon hallgatója, kiről kitünik, miszerint a siketnémák oktatására szükséges képességgel éppen nem bír, avagy e szabályzatban előirt kötelességeit az igazgató és a tantestület ismételt jóakaró figyelmeztetései és intései daczára sem teljesíti, a tanfolyamból, illetőleg az intézetből kizáratik. A kizáratást kimondó határozat, mely csak ösztantestületi értekezleten hozható, jóváhagyás végett az emberbaráti tanintézetek felügyelője útján a ministerhez terjesztendő fel.

15. §. A másodéves hallgatók a második tanév végén képesítő vizsgálatra bocsáttatnak, a siketnémák oktatására képesítő vizsgálat szabályzatában (lásd e füzet 8-dik lapján) megjelölt módon.

16. §. A tanítóképző-tanfolyamot végzett és siketnéma tanítói oklevelet nyert egyéneknek valamely siketnéma-intézet-

ben való alkalmazására nézve sem az orsz. intézet, sem az állam nem vállal kötelezettséget; azonban az ezen tanfolyamot végzett és siketnéma-tanítói oklevelet nyert okleveles elemi, vagy polgári iskolai tanítói állás megüresedtével kineveztetését illetőleg előnnyel birand oly folyamodók felett, akik a tanfolyamot nem végezték és siketnémák oktatására képesítve nincsenek, ugyszintén esetleg későbbben siketnéma-intézetben való alkalmaztatásuk esetében az addig valamely nyilvános népoktatási, vagy emberbaráti intézetben töltött szolgálati éveik siketnéma intézetben töltött évek gyanánt tekintetnek.

(Folytatása következik).

Hazai intézeteink és iskoláink.

A kultuszminister a siketnémák kolozsvári országos intézetében.

Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi magy. kir. minister a kolozsvári ev.-ref. theologiai fakultás felavatási ünnepélye alkalmával a siketnémák kolozsvári országos intézetét is kitüntette magas látogatásával. Kiséretében voltak Zsilinszky államtitkár, Leövey ministeri tanácsos, Kuncz kir. főigazgató, Albach polgármester és még több városi notabilitás. A minister délelőtt 11 órakor érkezett az intézetbe, melynek főbejáratán Szvacsina Géza városi tanácsos, az intézet megteremtője és Taritzky Ferencz az intézet igazgatója fogadták.

Innen fölvezették az emeleten levő díszterembe; hol a félkörben felállított növendékek háromszoros éljen kiáltással fogadták a magas vendégeket.

Itt először is az intézet érdemes igazgatója üdvözölte a ministert. A minister egy pár szóval válaszolt az üdvözlésre s többek közt oda nyilatkozott, hogy olyan derekas s becsülésre méltó munkát, mint a siketnémák tanításával foglalkozók, nem végeznek egyéb tanárok és tanítók s azt kívánta, hogy-e valóban magasztos foglalkozásban Isten ajándékozza meg a kellő türelemmel. S egyszersmind megigérte, hogy az intézetet figyelemmel fogja kísérni. Azután következett ő nagyméltósága engedelmével egy néhány tanuló kérdezetése. A minister maga is kérdezett a növendékektől. A magas vendégek nagy figyelem közt hallgatták a növendékek értelmes feleleteit és láthatólag meg voltak hatva.

Legnagyobb volt azonban a meglepetésök, midőn Vicsay Mihály VII. osztályu tanuló érthető hangon a következő szép beszéddel búcsuzott el a Ministertől.

Nagyméltóságu Minister Úr!

Kegyelmes Urunk!

Engedje meg, hogy kifejezhessük gyermeki hódolatunkat, mielőtt intézetünkől távozni méltóztatnék.

Ezen intézetben több sorstársam részesül nevelésben.

Ezért mi hálásak akarunk lenni az intézet alapítóinak, fenntartóinak s minden jótévőinknek.

Hálánk a jótévőink iránt soha nem muló tisztelet és az iparkodás, melylyel nevelőink fáradozását viszonzozzuk.

De különösen mélyen köszönjük a magas ministerium kegyét, melyben bennünket részesít. Kérjük a nagyméltóságu minister urat, hogy ne vonja meg tőlünk pártfogását és szeretetét.

Mi kérjük Istent, hogy atyai gondoskodását mentül tovább terjeszthesse ki reánk s hogy a szerencsétlen siketnémák boldogítására, javára nagyon sokáig éltesse.

Éljen!

Azután a minister igen nagy érdeklődéssel járta körül az intézet többi helyiségeit, a tantermeket, háló- s munkatermeket s mindent a legnagyobb rendben és tisztaságban talált. A hálóteremben megjegyezte, hogy a szülők, kik szerencsétlen gyermekeiket rendesen nagyobb gondnal ápolják odahaza, teljesen meglehetnek nyugtatva, midőn ilyen szép és tiszta intézetbe hozzák őket. Az intézet helyiségeinek megtekintése után, a minister ismét visszatért a díszterembe, hol bemutatták neki az intézet tantestületét. Itt a szép berendezés s a mindenütt tapasztalható nagy rend és tisztaság felett újjolag legmagasabb megelégedésének adván kifejezést, a növendékek s tanári testület éljenzése mellett elhajtatott. Mielőtt eltávozott, beírta nevét a vendégkönyvbe; úgyszintén Zsilinszky államtitkár és Leövey ministeri tanácsos is.

(N. P).

K ü l f ö l d i h í r e k .

Új intézmény. Posenben e napokban ipariskola nyílt meg siketnéma leányok részére, melyben jelenleg 8 leány tanulja a női szabászatot és ruhakészítést. Ezentúl a poseni siketnéma-intézetből kilépő leányok ezen női ipariskolát fogják látogatni, hogy azután mint varrónők, vagy női szabók kereshessék meg kenyérüket.

Új intézetek az osztrák császárságban. Ausztria siketnéma intézeteinek száma 2-vel szaporodott. Ugyanis Morvaországnak mind eddig csak 1 intézete volt, a brünni magánintézet, mely a mellett, hogy német tannyelvű volt, elégtelen volt az összes jelentkező gyermekek befogadására. Hogy a bajon segítve legyen 2 új intézetnek létesítését határozta el a morva országos-bizottság. Ezen határozat értelmében állítatott fel a a mult tanév elején az eibenschitzi és leipnicki intézet. Előbbi 133.500 frt, utóbbi 117.500 frt költséggel épült; a belső berendezésekre egyenként 8500 frt jutott. Mind a két intézet országos jellegű, vegyes és 8 évfolyamra van tervezve. Eibenschitzben egyszerre 4, Leipnikban pedig 2 osztály nyílt meg, a mi csak úgy történhetett, hogy a brünni intézetből vettek át növendékeket. A növendékek száma mindjárt az intézetek megnyitásakor is tekintélyes volt annyira, hogy parallel osztályokat voltak kénytelenek felállítani. Eibenschitzben 80 növendék — 42 fiú és 38 leány — tanult, Leipnikban pedig 48 — 26 fiú és 22 leány. — Az első intézetben 9 tanító és 1 tanítónő, az utóbbiban 5 tanító és 1 tanítónő működik. A növendékek legnagyobb része országos alaphól nyeri ellátását.

A németországi siketnéma-tanítók igazgató-tanítói vizsgaszabályzata módosítást szenvedett. A közoktatásügyi minster ugyanis f. évi okt. 15-én kelt rendeletével kitörülte a fülgyógyászatot a vizsgatárgyak sorából. Azon felül megengedte, hogy a vizgálatra jelentkezőt még akkor is képesítsék az intézetek vezetésére, ha a mintatanítás esetleg kevésbé sikerült, vagy az idegen nyelvek ismeretét találja hiányosnak a bizottság.

Röpirat a siketnémák érdekében. Fornari a milanoi intézet igazgatója azon fáradozik, hogy a tankötelezettség a siketnémákra is kiterjesztessék. Ezen célból röpiratot szerkesztett s azt egyenesen Dr. Bacceli közoktatási minsternek küldte be, melyben kitünteti, mikép lehetne az összes olaszországi siketnéma gyermekek tanítását már a jelenben is eszközölni.

Hol van a legtöbb lap siketnémák számára? Hol másutt, mint Észak-Amerikában? Nem kevesebb, mint 53 lap és folyóirat buzgólkodik a siketnémák művelődése érdekében.

(Blätter für Taubstummenbld).

Idegen nyelvek tanítása a siketnéma-intézetekben. New-Yorkban Wright Humason intézetben nemcsak angolul, hanem németül is tanulnak a növendékek s mint ezt a nevezett igazgató által kiadott „Progress“ című folyóirat mutatja, Amerika több intézete dicsekedhetik hasonló berendezéssel. Az idegen nyelvet azonban csak mint írott nyelvet tanítják. (Organ).

Siketnéma katona. Laurent Ágost siketnémát besorozták katonának azt híven, hogy simulans. A gyakorlatokra is behívták s ott fel is öltöztették. A hangolvasásban való jártassága lehetővé tette, hogy a fordulatokat végezze, de egy alka-

lommal elmerült valaminek a nézésébe és hibát tett, a miért megbüntették. A következő nap újra valami munkába merülve nem hallotta káplárja parancsát s midőn az hevesen reátámadt, ő védekezésül siketségét hozta fel. Szoros vizsgálatot indítottak meg s ennek folyamán kitűnt, hogy valóban siketnéma s eleresztették öt napi szolgálat után.

A párisi intézet igazgatójául Javal M. helyett Debax Sándor, korábban préfet neveztetett ki.

A párisi Salonban 1895-ben ismét több siketnéma művész állított ki képeket és szobrokat. Közülök *Princeteau* képét Páris városa vette meg s ugyancsak *Choppin* szobrásznak kiállított szobrát is. *Hamar* szobrász művét a bíráló bizottság éremmel tüntette ki. A festészek közül kiállítottak még 5-en, a szobrászok közül pedig 3-an.

A berlini Bismark-szobor pályázaton az első díjak egyikét Schneider Frigyes nevű siketnéma szobrász nyerte el.

Portugáliában Araujo-Portóban új siketnéma-intézetet állítottak fel. Az intézet alaptőkéje $1\frac{1}{4}$ millió frank, évi kiadása 60.000 frank. Az intézetet, a melynek tanerőit a párisi intézetben képezték ki, az irgalmas rendű barátok vezetik és tartják fenn. Portugáliában kb. 3000 siketnéma van. Az új intézetnek 12, 8—20 éves korban levő növendéke volt.

Siketnéma gyermekek siketnéma szülői. Fay E. A. a Chikagóban tartott congressuson érdekes statisztikát mutatott be az amerikai intézetekben eddig elhelyezett 17.883 siketnéma szülőiről.

A 9.863 fiu gyermek közül:

Apja és anyja siketnéma volt	131-nak
Csak apja vagy anyja volt siketnéma .	117 „
Fivére vagy nővére „ „	3.148-nak
Rokona „ „	1.286 „

A többinek nem volt fogyatékos rokona.

A 8.020 leány gyermek közül:

Apja és anyja volt siketnéma	138-nak
Csak apja, vagy anyja volt siketnéma.	120-nak
Fivére, vagy nővére „ „	2.845-nak
Rokona „ „	1.183-nak

A többinek nem volt fogyatékos rokona.

Zádor.

Könyvszemle.

A siketnémák tárgyi és alaki nyelvoktatása a siket-néma-iskolák II., III. és IV. osztályai számára. Írták: *Scherer István* és *Berinza János*.

E szerzők, kiknek nevei a siketnéma-oktatás és irodalom terén jó oldalról ismertek, ezelőtt egy pár évvel adták ki a siketnéma-iskolák első osztálya számára szerkesztett ABC-és könyvüket. A mely körülmény készítette a szerzőket, hogy ez ABC-és könyvüket megírják, ugyanazon szükség indította őket arra is, hogy annak folytatásakép a most szóban levő olvasó-könyvet közrebocsássák.

A szerkesztők barátságos bizalma engem tisztelt meg, hogy szerény véleményemet elmondjam e tankönyvről. Én, hogy a becses bizalomra méltó lehessenek, a meggyőződés tisztaságával kell, hogy feleljek.

Két fő-szempont szerint veszem figyelembe e tankönyvet, t. i. 1. a *mit?* (mennyit?) és 2. a *hogyan?* kérdés szempontjából.

E könyv a II. III, és IV. iskolai évek számára írva azt czélozza, azt kell neki czéloznia, hogy a siketnéma, kinek szája a beszédre az I. év fáradsága után már megnyílt, a következő 3 év alatt mind az ismeretkört, mind a nyelvtani alakok használhatását illetőleg ott álljon, a hol egy normalis képességű 6, 7, 8 éves halló kised van. E czélt a szerzők az anyag és alak öntudatos összekeverésével, párhuzamos szerepeltetésével olykép vélik elérhetőnek (legalább, a mint a tankönyv menetéből kivehető), hogy a fölvetett és okkal-móddal megértetett alakot egy erre alkalmas anyagnak olvasmánynya tömörített s társalgássá felelesztett módján teszik a növendéknek még biztosabb, maradandóbb sajátjává. Minthogy pedig az alaknak, mint ilyennek módszeres tárgyalása csak egy-egy példának, mint mutatónak előrebocsátására szorítkozik csupán s a részletesség a tanító arraavalóságának hagyatik fenn, míg ellenben az olvasmánybeli anyag kidolgozottsága — úgy látszik — a szerzőknek is több idejét, nagyobb figyelmét kívánta: a könyv értékének súlya tehát az olvasmányokra esik.

Összesen 87 olvasmányt (II. év 22, III. év 29, IV. év 36) foglal magában e könyv, mely az anyagot a szobai, iskolai, házi, házkörűli, családi, mezei, falusi és városi életből; az iparosságról, továbbá a természetrajzi és természettani ismeretek köréből meríti.

Az anyagnak ily sok oldalról való összeszedése nyilván mutatja, hogy a szerzők kiváló gondot fordítottak az értelemgyakorlatra s ha az előszóban érintett anyag-bővítést úgy értelmezik, hogy az eddig felvett ismeretkört — ha valakinek tetszik — új anyaggal ám bővíthetik: szerfelett való kívánsághoz adják beleegyezésüket; minthogy részemről már az eddig felvett

anyagot is oly soknak találok, hogy azt minden ízében — mint egy olvasmányt kell — feldolgozni lehetetlen.

Sok pedig ez az olvasmány-sorozat, mivel 1. a II. osztályra 22, a III-ra 29, a IV-re 36 olvasmány esik, holott ez arány, 12, 15, 20 tekintve a nyelvoktatás többféle ágazatát a mindenoldalú megértés kára nélkül feljebb nem emelhető.

2. Némely olvasmány, különösen a természetrajzi egyedek leírása, bárha könnyed nyelvezetre törekszik is, mégis mindig nagyon távol van pl. egy III. v. IV. osztályu s. n. felfogásától. A természetrajzi egyedek ilyen leírása inkább helyén való volna az V. osztályban. Ezek helyett, vagyis ezeknek nagyobb része helyett szivesebben látnék ott oly anyagot, melyben és melyen arányosabban van képviselve az alak is. Az e könyvben levő olvasmányoknak feltűnő sajátsága az, hogy sokkal több gond van fordítva az értelem, hogy sem a beszédgyakorlatokra. Nem akarnék azonban sem magam értelmetlennek feltűnni, sem pedig olyannak tetszeni, ki az értelem gyakorlatokra panaszkodik: megmagyarázom szavaimat. Az olvasmányok tartalma nagyrészt oly természetű, hogy az az ész fejlesztésére, az ismeretkör rohamos nagyobbitására, u. n. alaki képzésre törekszik a nélkül azonban, hogy akár a tartalomhoz méltó alakbeli kifejezésre képesíteni, akár a beszélgetésre ösztönözni tudná a s. n. növendéket. Ez olvasmány-anyagot ugyanis nyolcz tizedrészben olyannak ítélem, mely szigoruan tanító irányánál fogva a hasznos és kevésbé hasznos ismeretek megszereztetésére irányul, akárcsak a népiskola beszéd és értelem gyakorlata, különbség csak az, hogy míg a népiskola fejlettebb szókészlettel, akadálytalanul végezheti feladatát, ez olvasókönyv lépten-nyomon a siketnéma fogyatékos nyelvkészségéhez kell, hogy mérje kifejezéseit. A népiskola a meglevő szókincsessel gyűjtheti, rendezheti az anyagot, nekünk a már meglevő anyagot kell kifejezésre juttatnunk, hogy az egyensúly helyreálljon.

E könyv szerzői nem ily szellemben állították össze az olvasmányokat, könyvükben a kifejezésbeli készségre törekvés messze elmarad a tartalom mögött. Ennek tulajdonitom aztán az olvasmányokban oly gyakran előforduló siketnémás kifejezéseket, melyek az ismeret-szerzésre szánt összehalmozott anyagot esetlenül követik. A fiu játszik. A fiu álmos. A fiu nincs itt. E helyett hogy: Ödön játszik. Ez a fiu álmos. Egy fiu nincs itt. — Az istálló tágas, A ló este lefekszik. Az ember vigyáz. — Az egér félt és szaladt. A macska lesett. A macska nem fogott egeret. A helyett hogy: Az egér megijedt és elszaladt. A macska leste, de nem tudta megfogni. — Az úrnak rózsza van a kabátján. Tavasszal kevés úr sétál rózsza nélkül. — Egy kis fiu sok ibolyát szedett és csokrot kötött. Egy csokrot anyjának adott. Jobb így: ... az ibolyákból csokrot kötött és azt anyjának adta.

Én részemről, ha szabad az *én*-t ily merészen szerepeltetni, egy évvel, vagy talán kettővel is hátrább tenném az olvasókönyv használatát, vagy legalább is: az ötödik osztályig csak oly olvasmányokat használnék, melyeknek tartalma elütőleg az eddig ismert olvasó könyvekétől az „*én*“ és „*te*“ alkalmazásának ép oly tért biztosít, mint az „*ő*“-nek. Azért tartom ez olvasókönyv néhány drbját: II. osztály 21. III. osztály 2. 12. 15. 25; IV. osztály 1. 2. 5. 9. 12. 13. 14. 22. 23. 24. 35. 36. mint a melyek több-kevesebb szerencsével tárgyalják az 1. 2. személy viszonyát is, jóknak; ellenben a (II. oszt.) 9. 10. 11. 12. 16. 17. 18. 20., (a III. oszt.) 4. 7. 8. 10. 11. 15. 16. 17. 18. 20. 21. 25. 29. 30. 31. 32. számú olvasmányait, kevésbbé alkalmas tárgyük, nehézségük miatt részint elhagyandóknak, részint átdolgozandóknak; a III.oszt. 6. és IV. 26. drbját pedig alakilag megváltoztatandóknak.

A *mit?* (mennyit?) kérdéséhez tartozik még az anyag megválasztásán kívül a *nyelvtani alakok* kiválogatása is. A nyelvteni alakok mennyiségét a nyelvtani közszükséglet határozza meg s a szemléltetés foka korlátozza. Nem természetesen alappal bíró lenne az oly, siketnéma számára írott nyelvtan, mely nem a siketnéma nyelvzsükségletét, hanem a tudományos rendszert követve állapítaná meg az alakok egymásutánját. E tekintetben nincs — ha van is, kevés az — észrevételünk a szóban levő könyv ellen. Legfennebb annyi kifogást teszünk, hogy az olvasmányok anyagán is könnyen szemléltető, megértethető köztöszóktól következetességgel idegenkednek a szerzők, holott — azok közül csak egyet-kettőt említve fel — pl. a III. osztály 19. olvasmányában (A mosónő): „keze a víztől és szapantól felázott. Néha vérzett is a dörzsöléstől. A mosónő nem panaszkodott“. — a „*de*“-nek szükségét érezzük, helyén való lett volna, könnyű szerrel is megértethető. Ugy szintén tovább: „Az emberek szerették a mosónőt. Ő szorgalmas és pontos volt“. — a „*mert*“ „ *mivel*“, vagy „*minthogy*“ megértésére miért nem használtak fel e, tizedik, vagy talán huszadik alkalmat. A köztöszó használata adja meg a siketnéma beszédjének a formáját. Legalább is oly fontos ez, mint a szabónak a czérna, mely a mester által kiszabott alakot gyönyörködtetővé teszi a szemnek.

Az alakokra vonatkozólag van még egy észrevételem s azt hiszem, hogy ezuttal egy véleményen lehetek a tisztelt szerzőkkel. A nyelvteni alakok valamennyije ugyanis szükségesség, gyakoriság, fontosság szempontjából nem ítélhető meg egy és ugyanazon érték szerint. A nép egyszerű fia hasonlíthatatlanul kevesebb szóval megél mindennapi foglalatosságában, mint a tanult ember; az orvostól nem kívánja senki, hogy a jogász — kifejezésekben jártas legyen; az ügyvéd — bárha abban a műveit társadalomban él, mint a gyógyszerész — az

ezáltal használt vegyészeti szokat kevésbé ismeri. Ugy a közönséges beszédhez is egyik szónak (ragnak, képzőnek, névutónak, határozó szónak) kevesebb a kelendősege, mint a másiknak; tehát egyik szóval (stb.-vel) ugyanannyit vesződni, mint a másikkal, nemcsak szükségtelen, de a szükségesebb alak teljesebb begyakorlásától is elveszi az időt és fáradságot. Ha tehát én pl. a képzők között látom a „talan, gat, gál, kod, ért, ál, ol, ul, oz, szik, ás, ka, ság, os, at, dalom, él“ stb. alakokat, azt kell hinem, hogy pl. *os, es, ős* képzőt sokkal kiterjedtebb anyagon szándékoznak alkalmazni, ismertetni, gyakorolni, mint pl. az *ál* képzőt, mely alig egy pár — későbbre is maradható — szóban fordul elő. Nem különben az *alatt*, melynek helyi (asztal alatt) és idői (vacsora alatt) jelentése is nagyon közkeletű, több alkalmaztatást kíván, mint pl. a *szerint*, mely utóbbi legfennebb a „nagyság szerint“ alakban mondható e fokon szükségesnek s így szemléltetendőnek. Így fogván fel a nyelvet tevő szók különböző fontosságát, némely alakot egy két fontosabb szerepében még részletesebben tárgyalandónak véltem volna (tesz, vesz, lesz, visz, eszik, iszik stb.), ellenben az „én fogok írhatni“, továbbá az *élvez, használ; felüdül, áraszt; közgyűlés, városi képviselő, hivatal, középület* stbieket későbbre hagytam volna; nem különben a II. osztályban ily kifejezéseket: „a tábla, a kép *taneszköz*, az ágy *butor*, a kocsira *terhet* raknak, a lepke *rovar*“ stb. mint a melyek csak látszanak valamit mondani, de e fokon semmit sem használnak — nem vettem volna elé.

A további részletezést mellőzve, vizsgáljuk II. a *hogyan?* a keresztülvitel módozatát.

Itt is azon felfogásból indulva ki, hogy a mi jó, az csak maradjon meg továbbra is annak, ellenben a mi fogyatékos, vagy épen rossz, attól mentül elébb tisztíttassék meg e könyv: a hibákra fordítottam első sorban a figyelmet.

Ilyenekül találtam:

1. hogy valótlanságok csusztak be a könyvbe. (Az istállóban *sok* ló és ökör *áll*. II. oszt. 15. l. A ló a házban él. II. oszt. 19. l. A pincze a házban van. II. oszt. 11. lap. A rossz fiúnak piszkos inge van. II. oszt. 39. lap. A szegény embernek nincs magának háza. A bérház nagy. III. oszt. 16. l. Az öltözet ruhát egyféle szövetből varrják. III. oszt. 38. l. Először kimosta, azután kifőzte a mosónő a ruhát. [Talán így: megszappanozta, kifőzte, kimosta.] III. oszt. 39. l. Az emberek nem szeretik a sötétséget. Éjjel nincs a nap az égen. IV. oszt. 18. l. A nagyon szegény embereknek zab kenyerük van. 12. l. Az iskolában nem szabad hangosan beszélni. IV. oszt. 23. l. A királynő sohasem repül ki a kaptárból. IV. oszt. 31. l. stb.)

2. Hogy nyelvezete sok helyt siketnémás.

3. Hogy a kötésszók az egész vonalon; az igék pedig különösen a II. osztályban alig egy néhányval vannak képviselve.

4. Hogy nyelvtani hiba a megengedhetőnél több van benne. (Melyik asztalok. A fa áll, a szék áll, a takaréktűzhely áll. Ők [a kutyák] kenyeret is esznek. Én kenyeret szeretek. 28. l. Zabot szeret a ló. — Kérdezel, vigyázol, leszel, teszel, nézel. (Melyeken helyett): Melyiken III. oszt. 13. l. — Kalbász. — A lónak sok szőre van. — Áld meg. . . . A vadlud legjobban szeret a nádasban. [?] A fürdőbe jönnek az emberek [talán mennek]. *Mijük* van a madaraknak? Csőreik. Én tudom a szekrényt kinyitni e helyett: Én ki tudom. *Az én ülésém szép.* — Én szépen ülök. Ehet, ihat, ehetek, ehetsz). Ugyisintén a nyelvtani hibák között emlitem meg az „e” kérdő szócskának következetes hiányát. A beszédben könnyen nélkülözhetjük ezt, mert pótolja a hangszínezés; írásban azonban mindig ki kell tennünk. Annyival inkább szükséges ezt a siketnémákkal való beszéd és írás alkalmával is használnunk, minthogy ebben nevezetes támaszpontja van a hallás iránt érzéketlen tanulónak. Nem elég tehát: „Szorgalmas vagy te? Az iskolában van a fa? Tanul Gábor? (8. 9. l.); hanem így javítandó: Szorgalmas vagy-e te? Az iskolában van-e a fa? [Helyesebben: Az iskolában van-e fa?] stb.

5. Az olvasmányt megelőző példák nem sikerültek. Ezt mintegy a szerzők is bevallják, midőn felhívják az olvasó figyelmét, hogy az új alakokat nem az általuk felsorolt példákon kívánják ismertetni, sőt a helyi körülményeket ajánlják tekintetbe veendőnek. Ha csak ennyi volna az egész, nem szaporítnám a szót. Az a könyv, mely egy szűk kör specialis viszonyait tárgyalja nemcsak azon körnek, de a távolabb esőnek is jó szolgálatot tesz példaadásával. Itt e könyvben is az a legjobb, mely helyi dolgot tárgyal és az a legkevésbé jó, mely általánosságra törekszik.

Jó tehát az ilyen: Gyula jól tud beszélni. Anna nem akart kötni. Holnap nem fogunk tanulni stb. de nem tarthatom helyesnek az ilyet: *Tanulni* nem szeret a fiu. *Szabadni* nem akar a kutya. *Kötni* nem tanul a fiu. 28. l.

Szinte hallom a szerzők ellenvetését, hogy mind e kifacsartnak látszó mondat szerkezetet az egyes mondat-részeknek kérdések szerinti megértetése végett alkalmazták. Ezzel elérkeztünk a könyvnek egyik lényeges jó oldalát tevő tényezőjéhez, melyet így fejezhetünk ki:

6. Az anyagnak a kérdések szerint való széttagolásával a megértést könnyítik, a nyelvtudatot emelik, a beszédképességet előmozdítják.

Ezzel szemben azonban azt a megfigyelést tettem, hogy a tulhajtás valamint másban, úgy e kérdések mesterséges feltevésében sem jó. Itt a kérdések szorosan az előre bocsátott anyaghoz vannak mérve s e miatt nem egyszer úgy erőszakolva, hogy azt paedagogiailag helyeselni nem lehet.

Ha a szerzők a minden izre kiterjedő kikérdezéssel a könyvet használó tanítóknak az eljárást illetőleg példát kívántak adni, ám jó; sőt még jobb lett volna egy olvasmányt az ő anyagával és alakjaival részletesen feldolgozva követendő példa gyanánt felmutatni; de majdnem minden olvasmányt így kikérdezni — a tanító kedvéért szükségtelen, a gyermekekért pedig nem szabad. Nem szabad pedig azért, mert e kérdések annyira alkalmazkodnak az anyag egyes szavaihoz, hogy ha e könyv a gyermek kezébe kerül, nem szükséges ennek gondolkoznia, csak 3—4 sorral kell feljebb tekintenie s megtalálja rá a feleletet. No még aztán e kérdések — hogy a „tuhajtásra“-ra visszatérjek — éppen azért, hogy az anyagra illők lehessenek, külön magukban véve oly általánosak, hogy megfelelni sem lehet egyik-másikra. Pl. „Minők a házak? Minő sok ház? Hol van pincze? Kinek van magának háza? Hol lakik sok család? stb. E kérdések helyett jobbnak vélem így: Minden ház egyforma nagy-e? (Nem, egyik nagyobb, másik kisebb) Hát emeletes ház van-e? A mi házunk emeletes-e vagy nem? (földszintes) Van-e itt Budapesten, v. Vácson sok földszintes ház? Apádnak milyen háza van? (Nincs háza). Saját házában lakik-e? (Nem bérházban.) Miért? (Nincs pénze, hogy vegyen.) Ha gazdag ember volna, venne-e házat? (Talán igen.) Akkor saját házában laknék-e? Hát a te apád bérházban lakik-e? (Igen.) Milyen házban lakik?! stb.

Hogy mindent elmondjak, mi e könyv olvasása közben ezembe ötlött, utolsó kifogásom,

7. hogy — különösen — a II. osztály olvasmány-anyaga nem egyszer túl megy a czim tartalmán a nélkül azonban, hogy a czimet — a mennyire lehet — kimerítené. Pl. említem az 1., 3., 4., 5., 7. stb. olvasmányokat. Nem akarom azt mondani, hogy a mi szerintem elhagyandó a szövegből, az haszontalan és elvetendő. Nem, sőt tárgyalandó a — kikérdezés során. Ezzel a növények emlékeztetének jó anyagot szolgáltatunk, a hozzávaló alak alkalmazásával pedig a gondolkodó, ítélő képességüket foglalkoztatjuk hasznosan.

Ezekben kívántam megfelelni tisztelt barátaim bizalmának. A hiányokra és hibákra vonatkozó észrevételeim szándékosan részletesek, hogy az ellenség se találhasson többet. Jó oldaláról pedig csak annyit, hogy e könyvecske úttörő s mint ilyennek fogatkozásában is érdeme van. S ha ehhez vesszük, hogy a szerzők egyike minden anyagi haszonra való kilátás nélkül, saját költségére adta ki e könyvet: a nemes törekvés iránti elismeréssel adósak maradjunk nem szabad.

Borbély Sándor.

Vegyesek.

A közoktatásügy államosításának kérdéséhez. Irta: Csik J. Kiadták: Mayer és Berger M.-Szigeten. E füzet szerkesztője kétféle iskolát különböztet meg: alaki (formalis) és anyagi (materialis) képzést nyújtó iskolát. Az előbbit alapvető, az utóbbit szakiskolának nevezi. A felső fokon az alaki és anyagi képzés egyesül, ott tehát nincs külön alapvető és külön szakiskola, de a közép és alsó foku iskoláiban vagy az egyik, vagy a másik irányu képzés emelkedik túlsúlyra s azért itt már találkozunk úgy alapvető, mint szakirányu iskolákkal. Vagyis volnának alsó alapvető (a mostani elemi) és alsó szakiskolák. (A mostani polgári iskolákat javasolja ilyenekké átalakítani), továbbá közép-alapvető (a mostani gymnasiumok) és közép-szakiskolák. (Ide tartoznak a kereskedelmi és hasonló szakiskolák) s végre egyetemek. Mindezt azért bocsátja előre, hogy megmondhassa, mely iskolákat vél államosítandóknak. Szerinte csakis a szakirányu (tehát polgári- és kereskedelmi) iskolákat szabadni államosítani, az alapvetőket nem. A mi véleményünk éppen az ellenkező. Az alapot fontosabbnak ismerjük s azt szeretnők inkább biztos kezekben látni.

Halálozás. Ruby Miroszláv, győri főreáliskolai rajztanár, a ki a váczai intézetnek is 3 éven át 1885—87. buzgó rajztanára volt meghalt. A boldogult kiváló előszeretettel tanusított mindenkor a siketnémák iránt s közölök ketten neki köszönhetik, hogy tehetségük kiművelésével egyik, mint az államnyomdában alkalmazott kőmetsző, másik Zala György műtermében dolgozó szobrász előnyös s jövedelmező állásba jutottak.

Nyugodjék békével!

Reáliskolák reformja Ausztriában. A középiskolai költségvetés megbeszélésénél kijelentette az osztrák közoktatásügyi minster, hogy a reáliskolai tanterv megváltoztatása van tervbe véve olyképen, hogy abba *humanisztikus* tantárgyakat is fölvesznek. Az új tantervet már a jövő évben dolgozzák ki.

(Pesti Hirlap).

Szerkesztői üzenetek.

N. P. Kolozsvár. Köszönöm szíves küldeményét. Keressen fel bennünket többször is. — Beszterce és Naszód v. Ált. tanító-egylet. A cserepéldányt megindítottuk.

Megjelent

és

a „Kalauz“ kiadóhivatalában megrendelhető:

A siketnéma-oktatás és nevelés kézikönyve.

Siketnéma-tanítók és tanügybarátok számára
írta

Scherer István.

A mű tartalma:

I. rész.

A siketnémák élet- és lélektana.

II. rész.

A siketnéma-oktatás története.

III. rész.

Phonetika. A beszédszervek és azok működése.

IV. rész.

A siketnéma-oktatás módszertana.

A könyv ára 1 frt 50 kr. Ez összeg előleges beküldésével a példányok bérmentve küldetnek meg.

Ugyancsak a „Kalauz“ kiadóhivatalánál rendelhető meg a következő tankönyv:

A siketnémák tárgyi és alaki nyelvoktatása.

Irták:

Scherer István

Budapest.

Berinza János

Vác.

I. fok.

Előkészítő nyelvoktatás

az I. iskolaév számára 10 kr.

II. fok.

Gyűjtő nyelvoktatás.

A II. iskolaév számára 20 kr.

A III. „ „ 30 kr.

A IV. „ „ 40 kr.

Tömegesebb megrendelésnél s az összeg előleges beküldésével a példányok bérmentesítettnek.

Bichler I. könyvnyomdája, Budapest, III.